

การพัฒนาหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่:
กรณีศึกษา หน่วยบริการปฐมภูมิ
Development of Operational Training Course for Promoting Breastfeeding:
A Case Study of Primary Care Unit

ลักขณา ศรีบุญวงศ์¹ รุ่งนภา ป้องเกียรติชัย^{1*} เนตรราชณี กมลรัตนานันท์¹ ศรีสุดา วงศ์วิเศษกุล¹
อารียา เตชะไมตรีจิตต์¹ อันธิมา สายบุญศรี¹ และพีรยุทธ รัตนเสลานนท์²

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต¹

สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสุพรรณบุรี²

Lakana Sriboonwong¹, Rungnapa Pongkiatchai^{1*}, Netrachanee Kamonratananun¹,
Sresuda Wongwiseskul¹, Areeya Techamaitrechit¹, Unticha Saiboonsri¹,
Peerayut Rattanaselanon²

Faculty of Nursing, Suan Dusit University¹

Suphanburi Provincial Public Health Office²

Received: August 2, 2024

Revised: January 3, 2025

Accepted: January 6, 2025

บทคัดย่อ

การเลี้ยงลูกด้วยนมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สถานอนามัย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ช่วยสนับสนุนให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จ วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง 2) เพิ่มศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของเจ้าหน้าที่ และอสม. ในหน่วยบริการปฐมภูมิ 3) เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ในเจ้าหน้าที่สถานอนามัย (N=7) อสม. (n = 29) ที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรการอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แบบทดสอบความรู้ เจตคติ ทักษะ แบบสอบถามการนำความรู้ และทักษะไปใช้ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.66-1.00 ค่าความเที่ยง 0.63, 0.84, 0.76 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแบบเชิงพรรณนา และ Wilcoxon Sign Rank Test ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรการอบรมประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย โดยแบ่งเป็นภาคทฤษฎี 8 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 4 ชั่วโมง 2) ความรู้หลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งเจ้าหน้าที่ และอสม. ($Z = -2.379$, $p = .017$, $Z = -4.069$, $p < .01$) ด้านทักษะสำหรับเจ้าหน้าที่ ก่อนและหลังการอบรมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ อสม. หลังการอบรมคะแนนด้านทักษะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = -3.564$, $p < .01$) ส่วนเจตคติก่อน และหลังการอบรมไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 3) การประเมินคุณภาพหลักสูตรหลังการอบรม 3 เดือน พบว่า มีการนำความรู้และทักษะไปปฏิบัติ การเพิ่มศักยภาพการส่งเสริม

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ช่วยเพิ่มความรู้และทักษะ และนำไปสู่การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ให้กับระบบบริการปฐมภูมิ ได้

คำสำคัญ: การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หน่วยบริการปฐมภูมิ หลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยปฐมภูมิ

Abstract

Breastfeeding is crucial for achieving the country's sustainable development goals. Developing the capabilities of health staff and village health volunteers (VHVs) supported the success of breastfeeding initiatives. The research aimed to 1) develop a 12-hour breastfeeding promotion curriculum for primary care units, 2) enhance the knowledge, attitudes, and skills in breastfeeding promotion among staffs and VHVs in primary health care units, and 3) evaluate the quality of the 12-hour breastfeeding promotion curriculum in primary care units. The research employed a quasi-experimental design with health staff (N=7) and VHVs (n=29) who were responsible for promoting breastfeeding. The research tools included a breastfeeding training curriculum, knowledge tests, attitude assessments, skill evaluations, and questionnaires on applying knowledge and skills. These tools were reviewed by three experts, with content validity indices ranging from 0.66 to 1.00 and reliability values of 0.63, 0.84, and 0.76. Data were analyzed using descriptive statistics and the Wilcoxon signed-rank test. The findings indicated that 1) The training course consisted of 5 learning units, divided into 8 hours of theory and 4 hours of practice 2) knowledge significantly increased after training for both staff and VHVs ($Z = -2.379$, $p = .017$; $Z = -4.069$, $p < .01$). For staff, there was no significant difference in skills before and after training, while VHVs showed a significant increase in skills after training ($Z = -3.564$, $p < .01$). Attitudes did not differ significantly before and after training. 3) Evaluation of the training curriculum's quality three months post-training revealed that the knowledge and skills were applied, which enhanced breastfeeding promotion capacity and contributed to the development of health service systems in primary care settings.

Keywords: Promoting Breastfeeding, Primary Health Care Unit, Breastfeeding Promotion Curriculum for Primary Care Units

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ (Sustainable Development Goals: SDGs) เนื่องจากการลงทุนทางด้านสุขภาพที่คุ้มค่าสำหรับทารกและมารดา เพราะในน้ำนมแม่มีสารอาหารที่สำคัญ มีประโยชน์สำหรับการเริ่มต้นชีวิตของทารก ทำให้ร่างกายแข็งแรงสมวัย ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้ หรือโรคที่ไม่ควรเกิดในวัยทารกหรือวัยเด็ก รวมถึงส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ สังคม และสุขภาพจิตของลูก ซึ่งมีผลต่อร่างกาย และจิตใจของลูกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สำหรับมารดา การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยป้องกันการเสียชีวิตจากมะเร็งเต้านม ลดอัตราการเกิดมะเร็งรังไข่ ลดความเสี่ยงการเกิดโรคเบาหวาน นอกจากนี้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวิธีที่ง่าย ประหยัด ช่วยลดปัญหาความยากจน

ทำให้ประเทศเกิดความคุ้มค่า ความก้าวหน้ามีความเข้มแข็งในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (เนตรรัชนี กมรัตน์ นันท์, 2561)

สถานีนามัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นหน่วยบริการปฐมภูมิในระบบบริการสุขภาพเป็นจุดเริ่มต้นในการดูแลสุขภาพในชุมชนที่ใกล้ชิดมากที่สุด และเป็นรากฐานที่สำคัญในการดูแลสุขภาพของคนในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน บทบาทที่สำคัญบทบาทหนึ่งในการส่งเสริมสุขภาพของสถานีนามัย คือ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อสุขภาพของทารกแรกเกิดเป็นอย่างดี และเพื่อตอบสนองงานของกระทรวงสาธารณสุขรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ตั้งเป้าหมายปี 2568 ไว้ว่าทารกควรได้รับนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ร้อยละ 50 ซึ่งในปัจจุบันอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน มีเพียงร้อยละ 14 (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือ การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ และมีมิติที่สำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลทั้งในระบบ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถานีนามัย และแหล่งสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยด้านมารดา ด้านครอบครัว และเพื่อน และด้านบุคลากรทีมสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุขในระดับปฐมภูมิ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ ครอบครัว และชุมชน โดยแม่หลังคลอดควรได้รับการสนับสนุนทางสังคมอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในระยะ 1-2 สัปดาห์แรกหลังคลอด (Haroon, Das, Salam, Imdad, & Bhutta, 2013) การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมความรู้ ทักษะด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในกลุ่มผู้ดูแลจึงมีส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนให้การบริการ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้มีความเข้มแข็งขึ้น (Saraban, 2021) ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนแรก และให้อาหารตามวัยร่วมกับนมแม่ต่อเนื่องถึง 2 ปี หรือนานกว่านั้น (WHO, 2018) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน (job rotation) ของบุคลากรในระดับปฐมภูมิ เพื่อให้บุคลากรมีทักษะและความรู้ที่กว้างขึ้น สามารถทำงานทดแทนกันได้ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนั้น การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นระยะเพื่อเพิ่มความชำนาญและให้ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเพื่อเป็นไปตามนโยบายที่กระทรวงสาธารณสุข ได้ตั้งเป้าต้องเพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนให้ได้ร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2568 (สสส., 2561)

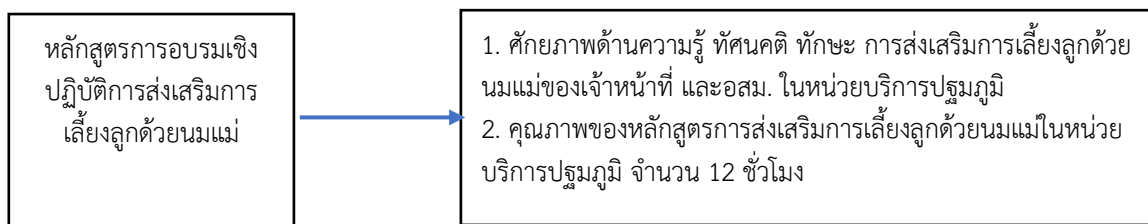
ในเขตพื้นที่บริการของสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี บุคลากรผู้ดูแลสุขภาพในหน่วยบริการปฐมภูมิในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา เคยผ่านการอบรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ไม่ได้มีการอบรมเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนอัตรากำลัง โอน ย้าย ลาออก จึงทำให้การสร้างงานอาจไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ประกอบกับอาสาสมัครสาธารณสุขยังไม่เคยมีการอบรมแบบเต็มรูปแบบที่มีการให้ความรู้ และฝึกทักษะจากการใช้หุ่นจำลองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น หุ่นทารกแรกเกิด เต้านม และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาการให้นมแม่ เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 12 ชั่วโมง เพื่อเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ และอสม. ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และความต้องการของบุคลากร โดยคาดหวังว่าบุคลากรทีมสุขภาพจะมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีประสิทธิภาพ ที่ส่งผลให้มารดาหลังคลอดสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวในอัตราที่เพิ่มขึ้นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง
2. เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของเจ้าหน้าที่และอสม. ในหน่วยบริการปฐมภูมิ
3. ประเมินคุณภาพของหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (วีณา จีระแพทย์ และเกรียงศักดิ์ จีระแพทย์, 2563) ได้แก่ นโยบายและสถานการณ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประโยชน์ของนมแม่ ทักษะในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำหน่วยบริการปฐมภูมิ และอาสาสมัครสาธารณสุข ในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการศึกษาความต้องการของเจ้าหน้าที่และอสม. ในเขตโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) เป็นการเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่และอสม. และพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 12 ชั่วโมง โดยทำการทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการอบรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 11 คน 2) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยบริการปฐมภูมิ 182 คน สุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติ ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่และอสม. ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งเพศชาย เพศหญิง 2) อ่าน และเขียนหนังสือได้ 3) ยินยอมเข้าร่วมโครงการ ได้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยบริการปฐมภูมิที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 7 คน และอสม. ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งเพศชาย เพศหญิง จำนวน 30 คน (ขณะที่ทำการศึกษามีกลุ่มตัวอย่าง 1 รายไม่สามารถมาอย่างต่อเนื่องได้ จึงเหลือกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนจำนวน 29 คน) สำหรับทดลองใช้หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 12 ชั่วโมง ที่ได้พัฒนาขึ้นตั้งแต่ มิถุนายน 2565 ถึง ธันวาคม 2565 และดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ให้แก่เจ้าหน้าที่และอสม.

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ และความต้องการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอสม. ในหน่วยบริการปฐมภูมิของสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรชนามวินทราธิณี จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความต้องการของผู้ดูแลสุขภาพและ

ผู้รับบริการ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลวิธีสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (วีณา จีระแพทย์ และเกรียงศักดิ์ จีระแพทย์, 2563) แล้วจึงนำมาสังเคราะห์จัดทำโครงสร้างหลักสูตร การร่างเนื้อหาและรูปแบบที่ใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอสม. ผลจากการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอสม. สรุปเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีการอบรมในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา 2) ด้านการเพิ่มพูนความรู้ ต้องการได้รับความรู้ใหม่ ๆ เช่น บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิธีการให้คำปรึกษาในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ 3) ทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น วิธีการอุ้มทารกเข้าเต้าในท่าต่าง ๆ การแก้ปัญหาคัดเต้านม หัวนมบอด และไม่มีความมั่นใจในการสาธิตการนวดเต้านม วิธีการปั๊มน้ำนมด้วยมือ

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 12 ชั่วโมง (ทฤษฎี 8 ชม., ปฏิบัติ 4 ชม.) โดยได้จัดทำโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย การตั้งชื่อหลักสูตร หลักการและเหตุผล กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กำหนดเนื้อหา ได้แก่ ความรู้พื้นฐานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กายวิภาคศาสตร์ของเต้านม กลไกการสร้างและหลั่งน้ำนม องค์ประกอบของน้ำนม ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและหลั่งน้ำนม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลักการให้คำปรึกษา ปัญหา และการแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในโรคอุบัติใหม่ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาที่พบบ่อยในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กิจกรรมการอบรม ระยะเวลา สื่อการอบรม การวัดและประเมินผลการอบรม ได้ดำเนินการประเมินโครงสร้างหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (item objective congruence: IOC) เท่ากับ 0.66 -1.00 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับใช้เพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตร ได้แก่

1. แบบทดสอบความรู้ แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้ แบบทดสอบความรู้ สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนอมาัย จำนวน 20 ข้อ ตอบถูกได้ 1 คะแนน และตอบผิดได้ 0 คะแนน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1 และตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (reliability) ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของสถานีนอมาัย หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 30 ราย หาค่าความสอดคล้องภายในของแบบทดสอบ โดยใช้การหาความคงที่ภายในแบบคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.71 ค่า ความยากง่าย (difficulty index) ได้เท่ากับ 0.25-0.91 ค่าอำนาจจำแนก (index of discrimination) ได้เท่ากับ 0.37-0.87 แบบทดสอบความรู้สำหรับ อสม. จำนวน 16 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 0.66 – 1.00 และตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (reliability) ในกลุ่มอสม. จำนวน 30 ราย หาค่าความสอดคล้องภายในของแบบทดสอบ โดยใช้การหาความคงที่ภายในแบบคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.63 ค่า ความยากง่าย (difficulty index) ได้เท่ากับ 0.43-0.87 ค่าอำนาจจำแนก (index of discrimination) ได้เท่ากับ 0.15-0.62

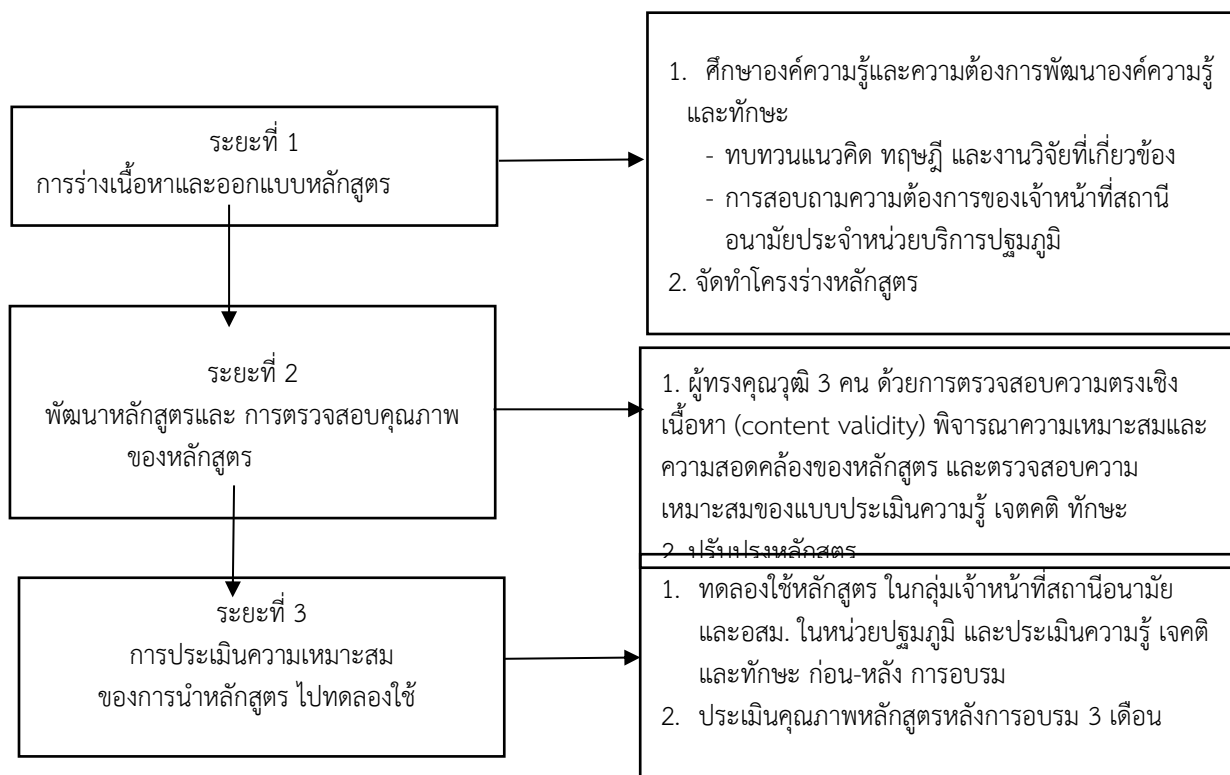
2. แบบประเมินเจตคติ เป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยน้อยที่สุด – เห็นด้วยมากที่สุด) มีจำนวน 10 ข้อ พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1 และตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (reliability) ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของสถานีนอมาัย และอสม. จำนวน 30 ราย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้เท่ากับ 0.84 ซึ่งค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.70 ขึ้นไปเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพเพียงพอ (Salvucci, Walter, Conley, Fink & Saba, 1997)

3. แบบประเมินทักษะ เป็นมาตรประมาณค่า 4 ระดับ (1- 4: ไม่เคยปฏิบัติ – ปฏิบัติได้ถูกต้อง) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้ สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนอมาัย จำนวน 12 ข้อ พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของ

หลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00 และตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (reliability) ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของสถานีนามัย จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.76 สำหรับอสม. มีจำนวน 8 ข้อ ค่า IOC ได้เท่ากับ 0.67 -1.00 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.84 ซึ่งค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.70 ขึ้นไปเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพเพียงพอ (Salvucci, Walter, Conley, Fink & Saba, 1997)

4. แบบสอบถามการนำความรู้ และทักษะไปใช้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนามัย ด้านความรู้ จำนวน 10 ข้อ และด้านทักษะ จำนวน 6 ข้อ พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1 สำหรับ อสม. ด้านความรู้ จำนวน 8 ข้อ และด้านทักษะ 4 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1 สำหรับด้านเจตคติ ใช้แบบประเมินชุดเดิม

ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมในการทดลองใช้หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 12 ชั่วโมง (ทฤษฎี 8 ชม., ปฏิบัติ 4 ชม.) สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนามัย และอสม. เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิของสถานีนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี ดำเนินการจัดกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ทดลองนำหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 12 ชั่วโมง (ทฤษฎี 8 ชม., ปฏิบัติ 4 ชม.) โดยจัดเวลาการอบรมเป็นระยะเวลา 2 วัน โดยมีการประเมินความรู้ เจตคติ และทักษะก่อนการอบรม แบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมสำหรับกิจกรรมการฝึกปฏิบัติให้เหมาะสม ประเมินความรู้ เจตคติ และทักษะหลังจากการอบรม

ภาพที่ 2 กรอบวิธีการวิจัย

ประเมินคุณภาพหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังการอบรม 3 เดือน จากการนำความรู้ และทักษะไปใช้หลังการอบรม เป็นการประเมินผลกระทบในระยะสั้น ซึ่งสามารถประเมินผลกระทบในระยะสั้นจากการอบรม โดยประเมินตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไปถึง 3 เดือนแรก หรือประเมินผลกระทบในระยะยาวคือ หลังอบรม 1 ปีขึ้นไป (Pirsahab, Sharafi, Moradi, Fazlzadeh, & Adham, 2017; Sekoni, Gale,

Manga-Atangana, Bhadhuri, & Jolly, 2017) ในการศึกษาครั้งนี้ประเมินผลกระทบในระยะสั้น หลังการอบรม 3 เดือน

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

โครงการวิจัยนี้ ได้รับการรับรองจาก คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เลขหนังสือรับรองที่ SDU-RDI-HS-2022-016

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติพรรณนา ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และใช้สถิติวิเคราะห์ Wilcoxon sign rank test ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระดับความรู้ เจตคติ ทักษะก่อนและหลังการอบรม และเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบ คือ มีการแจกแจงของประชากรไม่เป็นโค้งปกติ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษานำเสนอตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง จากการศึกษาประสิทธิผลการเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่สถานีนามัย และอสม. โดยการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 12 ชั่วโมง พบว่าหลักสูตรการอบรมประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย ได้แก่ ความรู้พื้นฐานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาที่พบบ่อยในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยแบ่งเป็นภาคทฤษฎี 8 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 4 ชั่วโมง

2. เพิ่มศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของเจ้าหน้าที่ และอสม. ในหน่วยบริการปฐมภูมิ

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1) ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง เจ้าหน้าที่สถานีนามัย 7 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 7 คน (ร้อยละ 100) ทุกคนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีพยาบาล อายุเฉลี่ย 37.85 ± 5.33 ปี ประสบการณ์การทำงานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เฉลี่ย 7.71 ± 6.9 ปี

2) ข้อมูลทั่วไปตัวอย่าง อสม. ที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 29 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน (ร้อยละ 89.65) อายุเฉลี่ย 58 ± 10.00 ปี ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาจำนวน 18 คน (ร้อยละ 62.1) รองลงมา จบระดับมัธยมศึกษาจำนวน 11 คน (ร้อยละ 37.9) ประสบการณ์การทำงานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เฉลี่ย 16.93 ± 12.55 ปี

2.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ เจตคติ และทักษะก่อน และหลังการอบรม การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนามัย แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ เจตคติ และทักษะก่อน และหลังการอบรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับเจ้าหน้าที่สถานีนมแม่

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	คะแนนการอบรม				Z	P-value
	ก่อนอบรม (n=7)		หลังอบรม (n=7)			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
ความรู้	11.43	2.5	14.00	1.73	-2.379	.017*
เจตคติ	39.71	6.52	38.14	6.51	-.863	.388
ทักษะ	37.14	3.76	39.85	0.38	-1.633	.102

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า เจ้าหน้าที่สถานีนมแม่เฉลิมพระเกียรติฯ มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = -2.379$, $p\text{-value} = .017$) และพบว่าเจตคติ และทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนและหลังการอบรมไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ เจตคติ และทักษะก่อน และหลังการอบรม การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับ อสม. แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ เจตคติ และทักษะก่อน และหลังการอบรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับอสม.

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	คะแนนการอบรม				Z	P-value
	ก่อนอบรม (n=29)		หลังอบรม (n=29)			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
ความรู้	9.65	1.75	12.48	2.18	-4.069	.000**
เจตคติ	39.86	4.91	38.79	5.25	-1.326	.185
ทักษะ	82.41	10.57	90.14	8.47	-3.564	.000**

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า อสม. มีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = -4.069$, $p\text{-value} < .01$; $Z = -3.564$, $p\text{-value} < .01$ ตามลำดับ) และพบว่า เจตคติ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนและหลังการอบรมไม่แตกต่างกัน

3. เพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 12 ชั่วโมง จากผลการศึกษาการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังการอบรม 3 เดือน จากการนำความรู้ และทักษะไปใช้หลังการอบรม และเจตคติต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของเจ้าหน้าที่สถานีนมแม่ และอสม. แสดงผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการนำความรู้ ทักษะ และเจตคติ หลังการอบรมด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

รายการประเมิน	จนท. สอ. (7)		อสม. (29)	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
ด้านความรู้	3	0	2.16	0.86
ด้านทักษะ	2.91	0.29	2.01	0.86
ด้านเจตคติ	4.44	1.00	4.51	0.75

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย นำความรู้ไปใช้และมีความมั่นใจ ($\bar{x} = 3, \pm 0$) นำทักษะไปใช้และมั่นใจ ($\bar{x} = 2.91, \pm 0.29$) ในขณะที่ อสม. นำความรู้ไปใช้แต่ไม่มั่นใจ ($\bar{x} = 2.16, \pm 0.86$) และนำทักษะไปใช้แต่ไม่มั่นใจเช่นกัน ($\bar{x} = 2.01, \pm 0.86$) ส่วนเจตคติของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยอยู่ในระดับดี ในขณะที่เจตคติของ อสม. ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ได้ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรการอบรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในหน่วยบริการปฐมภูมิสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะและสร้างเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามความต้องการของผู้ให้บริการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ ฯ และอสม. ผลการศึกษา พบว่า การเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่ และ อสม. โดยการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบการฝึกอบรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะเป็นการฝึกอบรมที่มีการพัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเคร่งครัด และมีเนื้อหาที่เข้มข้นครบทุกขั้นตอนในการให้บริการ ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอดและระยะหลังคลอด อีกทั้งมีการวิเคราะห์สถานการณ์ตามความต้องการของผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก โดยมีทั้งรูปแบบการบรรยายให้ความรู้ การฝึกทักษะเพื่อให้เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และอสม. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพิ่มพูนประสบการณ์ฝึกทักษะทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ได้ดังนี้ ผลการอบรมด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = -2.379, p\text{-value} = .017$) และพบว่าเจตคติ และทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนและหลังการอบรมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ในมุมมองของผู้วิจัยในด้านทักษะของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยก่อนและหลังการอบรมไม่แตกต่างกันทั้งนี้เนื่องจาก บทบาทหน้าที่ในการดูแลสุขภาพส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นงานหลักที่รับผิดชอบและประสบการณ์การทำงานที่มากกว่า 2 ปี แต่สำหรับในด้านองค์ความรู้ที่มีความรู้ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยเข้าอบรมหรือศึกษาเพิ่มเติม ทำให้หลังการอบรมได้รับความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเติมเต็มความรู้ หลังการอบรมยังได้นำความรู้ไปใช้และมีความมั่นใจ ($\bar{x} = 3, \pm 0$) นำทักษะไปใช้และมั่นใจ ($\bar{x} = 2.91, \pm 0.29$) ในขณะที่ อสม. มีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = -4.069, p\text{-value} < .01$; $Z = -3.564, p\text{-value} < .01$ ตามลำดับ) และพบว่าเจตคติ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อน และหลังการอบรมไม่แตกต่างกัน มีการนำความรู้ไปใช้แต่ไม่มั่นใจ ($\bar{x} = 2.16, \pm 0.86$) และนำทักษะไปใช้แต่ไม่มั่นใจเช่นกัน ($\bar{x} = 2.01, \pm 0.86$) ส่วนเจตคติของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยอยู่ในระดับดี ในขณะที่เจตคติของอสม. ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับดีมาก อธิบายได้ว่า การเข้าร่วมอบรมที่มีทั้งการให้ความรู้และฝึกทักษะเกี่ยวกับการส่งเสริม

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นสามารถพัฒนาศักยภาพกลุ่มตัวอย่าง ให้เกิดความรู้ความเข้าใจจากการได้รับการอบรมเพิ่มเติมได้ ซึ่งในระหว่างการอบรมกลุ่มตัวอย่างทั้งเจ้าหน้าที่สถานีนามัย และ อสม. มีความตั้งใจ สนใจและมีความกระตือรือร้นในการรับฟัง เนื่องจากวิทยากรได้ให้ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการบรรยาย และมีการยกตัวอย่างที่สามารถเข้าใจได้ง่าย มีการอธิบายเนื้อหาที่ชัดเจน และมีการสอนสาธิตและฝึกทักษะปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้หุ่นเด็กทารกแรกเกิดและเต้านมจำลอง อุปกรณ์ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปุ่มแก้ว อุปกรณ์ดึงหัวนม (Nipple Puller) เป็นต้น เป็นอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้ฝึกทักษะซ้ำ ๆ และมีการสาธิตย้อนกลับ จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจและจดจำได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างยังได้รับคู่มือปฏิบัติการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไว้สำหรับอ่านทบทวน เป็นการกระตุ้นเตือนความจำทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น และวิทยากรประจำกลุ่มเปิดโอกาสให้มีการสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ทันทีขณะที่สอน และกระตุ้นกลุ่มตัวอย่างโดยการซักถามเป็นระยะ ๆ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้และการปฏิบัติตน

ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้เคยผ่านการอบรมเรื่อง “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่” ได้รับรู้ถึงประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และได้รับการเสริมสร้างทัศนคติในเชิงบวกต่อการ ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้ อสม. ทุกคนยังมีประสบการณ์ตรงในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งจากการที่บุคคลประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและความรู้สึกที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งผลให้เกิดทัศนคติในทางบวกต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ชวรัตน์ แก้วเวียงเดช, พัดชา หิรัญวัฒนกุล, และสมเสาวนุช จมูศรี, 2560; สุริย์พร กฤษเจริญ และคณะ, 2559) นอกจากนี้ จากประสบการณ์ในการทำงานของเจ้าหน้าที่สถานีนามัย และการเป็นอสม. ประจำหมู่บ้าน ทำให้มีโอกาสได้รับประสบการณ์ และความสำเร็จในการให้การช่วยเหลือประชาชน ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจ ความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานและรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีด้วยเช่นกัน ดังนั้นเจตคติต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการจึงไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชวรัตน์ แก้วเวียงเดช และคณะ (2560) ที่ศึกษาผลของการส่งเสริมความรู้ ทัศนคติ และทักษะการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แก่แกนนำอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า การอบรมช่วยให้ อสม. มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น แต่ไม่พบความแตกต่างของทัศนคติก่อน และหลังการอบรม และการศึกษาของ ศศิกานต์ กาละ และคณะ (2561) ที่ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจิตอาสาเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังการฝึกอบรม สูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) และจิตอาสาที่มีความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฝึกอบรม ในระดับสูง และสอดคล้องกับการศึกษาของหวัง ชาง และ โจว (Wang, Shang, & Chow, 2023) ที่ศึกษาผลของการฝึกอบรมพยาบาลผดุงครรภ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่: การทบทวนอย่างเป็นระบบ (systematic review) และการวิเคราะห์เชิงอภิมาน (meta-analysis) ผลการศึกษาพบว่า มีบทความภาษาอังกฤษ 9 ฉบับ และภาษาจีน 1 ฉบับ มีการวิเคราะห์อภิมานพบว่า การฝึกอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลผดุงครรภ์ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) และมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และไม่พบผลกระทบต่อการเริ่มต้นและอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายหลังการเข้าฝึกอบรม รวมถึงข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้เข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ที่ไม่ได้รับการอบรมด้านนมแม่นานกว่า 3 ปี การอบรมครั้งนี้จะช่วยเพิ่มความรู้ และทำให้ความรู้ที่เคยได้รับมีความทันสมัยต่อการการเปลี่ยนแปลง

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษาการประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังการอบรม 3 เดือน จากการนำความรู้ และทักษะไปใช้หลังการอบรม และเจตคติต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของเจ้าหน้าที่สถานีนามัย และ อสม. มีการนำความรู้ไปปฏิบัติเสริมทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แสดงให้เห็นว่าการให้ความรู้ตามความต้องการของชุมชน และการฝึกปฏิบัติจากสถานการณ์เสมือนจริงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้ผู้เข้าอบรมยังคงนำความรู้ไปปฏิบัติเพิ่มทักษะจริงอย่างต่อเนื่อง และเกิดความมั่นใจในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การเพิ่มศักยภาพการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในรูปของการพัฒนาหลักสูตรการจัดอบรมระยะสั้นให้กับผู้ให้บริการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ให้มีความรู้ และทักษะเพิ่มขึ้น ร่วมกับการใช้คู่มือด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่พัฒนาขึ้น จะช่วยให้สามารถทบทวนความรู้ และทักษะได้ด้วยตนเอง และนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบริการสุขภาพ ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ให้กับระบบบริการปฐมภูมิ ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความเชื่อมโยงของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพัฒนาการเด็กปฐมวัยว่า ผลของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อพัฒนาการเด็ก เพื่อให้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่จะทำให้ชุมชนให้ความสำคัญและหาวิธีการช่วยเหลือคนในชุมชนให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จอย่างน้อยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเนื่องถึง 6 เดือน

2.2 พัฒนาแนวปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสถานรับเลี้ยงเด็กทารกที่ดูแลโดยชุมชนที่จะรับเลี้ยงทารกที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.3 การพัฒนานวัตกรรมสื่อ เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **มาตรฐานการปฏิบัติงาน คู่มือการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนตัวชี้วัด**

ขั้นตอนการเฝ้าระวังคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2565 จาก

<https://apps.hpc.go.th/dl/web/upFile/2021/12-4052-20211206162240/a7d0ede409488e1d78e199d7e7a7a283.pdf>

ชฎารัตน์ แก้วเวียงเดช, พัดชา หิรัญวัฒน์กุล และสมเสาวนุช จมูศรี. (2560). ผลของการส่งเสริม ความรู้ ทักษะ และ ทักษะการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่แกนนำ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน.

วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 35(3), 89-97.

เนตรรัชนี กมลรัตนานันท์. (2561). **น่านมแม่: โภชนาการแห่งมวลมนุษย.** กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์กราฟฟิคไซท์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

วีณา จีระแพทย์ และเกรียงศักดิ์ จีระแพทย์. (2563). **กลวิธีสู่ความสำเร็จ ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่.** กรุงเทพฯ: ธรรมดา.

ศศิกันต์ กาละ, รังสินันท์ ขาวนาค, กนกวรรณ เขียวมนตรี, นิตยา ไชยรัตน์, ศศิมา ศรีเพ็ชร และอิงหทัย คำจตุ.

(2561). การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมจิตอาสาเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ในชุมชน. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5(2), 16-29.**

สุรีย์พร กฤษเจริญ, โสเพ็ญ ชูนวล, ศศิกันต์ กาละ, วรางคณา ชัชเวช, และกัญจน์ พลอินทร์. (2559). ผลของโปรแกรม การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลต่อการส่งเสริม สนับสนุนและคุ้มครองการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ในภาคใต้. **วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 37(2), 67-76.**

สสส. (2561). **รณรงค์เด็กร้อยละ 50-6 เดือนแรกดื่มนมแม่.** สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2567 จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=250312>

Reference

- Haroon, S., Das, J. K., Salam, R. A., Imdad, A., & Bhutta, Z. A. (2013). Breastfeeding Promotion Interventions and Breastfeeding Practices: A Systematic Review. **BMC Public Health**, **13**(3), 1-18.
- Pirsaheb, M., Sharafi, K., Moradi, M., Fazlzadeh, M., & Adham, D. (2017). Evaluation of short-term and long-term effect of health training courses on knowledge, attitude, and practice of food handlers. **Annals of Tropical Medicine and Public Health**, **10**(6), 1649-1655.
- Salvucci, S., Walter, E., Conley, V., Fink, S., & Saba, M. (1997). Measurement Error Studies at the National Center for Education Statistics. USA: NCES 97464. Retrieved on June 22, 2566 from <https://nces.ed.gov/pubs97/97464.pdf>
- Saraban, J. (2021). Health Service System and Prisoners' Quality of Life in a Medical Correctional Institution. **Public Health Policy and Laws Journal**, **7**(3), 445-459.
- Sekoni, A. O., Gale, N. K., Manga-Atangana, B., Bhadhuri, A., & Jolly, K. (2017). The Effects of Educational Curricula and Training on LGBT-specific Health issues for healthcare Students and Professionals: a Mixed-method Systematic Review. **Journal of the International AIDS Society**, **20**(1). Retrieved on September 4, 2024 from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5577719/>.
- Wang, T., Shang, M., & Chow, K. M. (2023). Effects of Breastfeeding Training Programmes for Midwives on Breastfeeding Outcomes: a Systematic Review and Meta-analysis. **BMC Pregnancy and Childbirth**. **23**(262), 1-18.
- WHO. (2018). **Implementation Guidance: Protecting, Promoting and Supporting Breastfeeding in Facilities Providing Maternity and Newborn Services: The Revised Baby-friendly Hospital Initiative**. Retrieved on March 23, 2022 from <https://www.who.int/publications/i/item/9789241513807>

คณะผู้เขียน

ดร.ลักขณา ศรีบุญวงศ์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
e-mail: lakana_sri@dusit.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา ป้องเกียรติชัย

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลชุมชน
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
e-mail: rungnapa_pon@dusit.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนตรรัชนี กมลรัตนานันท์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
e-mail: anet_2511@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุดา วงศ์วิเศษกุล

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

e-mail: Sresuda_won@dusit.ac.th

อาจารย์อารียา เตชะไมตรีจิตต์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

e-mail: areeya_tec@dusit.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อันธิมา สายบุญศรี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

e-mail: Unticha_sai@dusit.ac.th

ดร.พีรยุทธ รัตนเสลานนท์

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี ตำบลทับตีเหล็ก อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรี 72000.

e-mail: peerayut.rat@gmail.com